

1976 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ

Çevirenler :
Ass. M. Burhan ERDEM
Ass. Engin ATAÇ

«Aşağıdaki yazı, ünlü Newsweek Dergisinin, Pennsylvania Üniversitesi, Wharton Ekonometrik Tahmin Birliği (WEFA) ile beraberce hazırladığı ve Newsweek Dergisinin 1 Aralık 1975 sayısında yayınlanan bir seri incelemelerden alınmıştır.

1975 deki Dünya Ekonomisinin Durumuna ve 1976 Tahminlerine ait bu incelemeler esas olarak, ünlü Ekonometrist Prof. Lawrence R. Klein ve F. Gerard Adams'ın ortak sorumluluğunda yürütülmüştür. Bu çalışmalara adı geçen uzmanla birlikte, az gelişmiş 10 kadar ülkeden 13 tanınmış ekonomist katılmıştır.»

«Bütün Göstergeler İlerle» diyor.

Ticaret hacmindeki azalma, üretimin büyüme hızında düşme, enflasyon hızındaki yükseklik, artan işsizlik ve dış ticaret dengesizlikleri 1975 de Dünya Ekonomisinin karakteristiği olmuştur. Bu açıdan 1975 parlak bir manzara göstermemektedir. Fakat 1976 için daha iyi şeyler beklenebilir. Önümüzdeki yıl başlarında, Dünya çapında canlanma yaygınlaşacağı gibi, enflasyon da geçmiş bir kaç yıla göre daha ılımlı seyredebilir.

Geçen dokuz ayda, belki de göze çarpan en belirgin gerçek, kimsenin zarardan kaçınmaması şeklinde olmuştur. Gelişmiş ülkeleri büyük ölçüde etkileyen, «enflasyonlu durgunluk», en fazla tecrit edilen bölgelere de eri-

şerek, son derece yaygın etkiler meydana getirmiştir. Kuşkusuz, en fazla zarar görenler, petrol fakiri, gelişmekte olan ülkeler olmuştur. Bir yandan OPEC yüzünden artan petrol fiyatları ve Dünya'daki enflasyon yüzünden sınav mallar ithalatında fiyatların artışı, diğer yandan belli başlı ihraç piyasalarındaki durgunluk nedeni ile azalan ihracat ve yine döviz gelirlerinin esasını teşkil eden ham madde ve gıda maddelerinden bazılarındaki fiyat düşüşleri bu ülkeleri zor durumlarla karşılaştırmıştır. (Bu enflasyonist Dünya'da bile, bazı fiyatlar aşağı inmiştir. Bu durum, kurşun, çinko, bakır, lâstik, yün, pamuk, şeker ve diğer ana maddeler için uzun zamandır geçerlidir.)

Gelişmiş ekonomilerin, otomotiv, elektrik teçhizatı ve inşaat endüstrisindeki durgun talep nedeni ile demir dışı madenlerin ihracı zayıftır. Her ne kadar 1974 de çelik ve bazı alaşımli madenlerin üretimi, demir cevherine olan talebi kuvvetli tuttuysa da, 1975 de bu talep de tükendi. Gıda maddeleri piyasası bile kötü bir dönem geçirdi. Dolayısıyla de, Lâtin Amerika ve Afrika ülkeleri de zarar gördü. 1976 için beklentiler de çok teşvik edici değildir. Her ne kadar Lâtin Amerika'daki hızlı nüfus artışı ve artan üretim seviyeleri giderek daha fazla ithalâtı gerektirmekte ise de, ihracat ancak gelişmiş ülkelerdeki endüstriyel canlanmayla beraber artar. Sonuç olarak, işsizlik ve gizli işsizlik, her ikisi de gelişmekte olan ülkelerde daha yüksek olacaktır. Bu acı gerçekleri, petrol ihraç eden ülkeler dışında bütün ülkelerin, batı ekonomilerinin canlanmasına kadar karşılaması gerekmektedir.

KRİZ : Petrol zengini ülkeler bile geçtiğimiz aylarda bazı acı gerçeklerle karşı karşıya kaldı. OPEC ülkeleri, 1974 de büyük bir dalganın zirvesinde görünüyordular. Fakat bu ülkelerde, 1975 de Dünya'daki genel durgunluk sonucu, petrol piyasasındaki durgunluğun etkilerini duymaya başladılar. Kuşkusuz, endüstrileşmeye büyük ihtiyacı olan OPEC ülkeleri en fazla etkilendi. Bu durumla birlikte ithalât yaptıkları ülkelerdeki enflasyonun devam etmesine ve -üstelik- yeni farkına vardıkları ekonomik güce rağmen, OPEC ülkeleri son fiyatlama toplantısında kendilerini sınırladılar. Halihazırda fiyatlama stratejilerinin hesabına sadece durgunluğun ve zayıf piyasaların acı hikâyesi kaydedilebilir.

Sonunda, Sovyet Bloku ülkeleri bile «Kapitalizmin en son Krizi»nden kendilerinin muaf olduğunu ispat edemediler. 1975 başlarken, komünist ülkeler, plânlı ekonomiler için modası geçmiş olarak kabul ettikleri sorunlarla, Batının piyasa ekonomilerinin mücadelesini zevkle gözlüyorlardı. Sonra birden onlarda bazı ayarlama sorunları ile karşılaştılar. Önce, «Doğu Avrupa Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Kurulu'na dahil ülkelerin, karşılıklı dağıtım

sorunlarından fazla bir sorunun olmaması gerektiği belirgin idi. Dünya fiyatlarına ayak uydurabilmek için, S.S.C.B., diğer komünist ülkelere verdiği petrol ve gaza daha fazla fiyat koydu. Fakat kısa bir süre sonra Sosyalist Dünyanın sorunları daha da derinleşmeye başladı. Birleşik Amerika'nın doları kuvvetlendirmesi ve Uluslararası Para Fonunun altın satma ihtimalini açıklaması altın fiyatlarını çok düşürdü. Bu yüzden dünyanın önde gelen altın üreticilerinden biri olarak S.S.C.B. zarar gördü. Dünya Petrol Piyasalarının durgunluğu da Moskova'nın sıkıntılarına eklendi.

ŞOK : Nisbî olarak konuşulursa bunlar, SSCB ve COMECON üyeleri için küçük rahatsızlıklardır. Gerçek şok, Rusya'nın bu yılki tahıl üretimindeki yetersizlik sonucu geldi. 200 milyon tondan fazla tahmin edilen tahıl üretimi yaz geçtiğinde önce 180 milyon tona, daha sonra 170 milyona ve şimdi de 160 milyon gibi küçük bir rakama düştü. S.S.C.B.'nin potansiyel büyüme hızından oldukça büyük olan 1975 büyüme projeksiyonları şiddetlice düştü. 1975 deki fiili Sovyet Büyüme hızı % 4 gibi düşük bir oranda ve ticaret dengesi de aleyhte gerçekleşebilir. S.S.C.B.'nin endüstriyel ekonomisi açıkça, tarımsal üretimdeki bir yıllık gerilemeyi emecek derecede güçlü değildir.

OECD ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde de durgunluk bütün yıl sürdü. Birleşik Amerika Ekonomisi ise kesin olarak geçen baharda bir dönüş yaptı ve o zamandan beri de yukarı tırmanmaktadır. Yaz dönemi olağan dışı olarak kuvvetli idi. Bir ara, Birleşik Amerika'nın enflasyon hızı da süratle düşüyor gibi göründü, fakat Sovyetlerin tahıl talebi, OPEC'in fiyat arttırımı ve Amerika'nın kendi enerji politikası her ne kadar enflasyon cephesindeki bütün kazançları silip süpürmediyse de, geçen birkaç ayda fiyat baskılarının canlanmasına katkıda bulundular.

Endüstriyel Dünya'nın geri kalan kısmında enflasyon hızı süratle düşmekte ve bazı düşmeler olağan dışı olmaktadır. İngiltere bu yıl ümitsizce ve başarısız bir çaba gösterdi. Bazı küçük ülkeler ise halâ enflasyonist baskılar altındadır. Japonya ise 1974 teki enflasyonist spiral'in önderlerinden biri iken, 1975 de tersi duruma geçti. Avrupa'da da, Almanya, Avusturya ve Hollanda hep ılımlı etkiler kaydetti. Belki de en sürpriz verici performansı İtalya gösterdi. İngiltere'den oldukça düşük bir enflasyon oranı ve sonunda ticaret dengesini daha iyi duruma getirerek pek çok kişiyi sürprize uğrattı. Ancak, bu başarı yurt içinde ızdıraplı durumlar yaratmadan gerçekleşmedi. Fakat bu sonuç «bütün bir ulus iflâs ettiği zaman ne olur?» sorusunu ortaya atan pek çok şüpheliyi de utandırdı.

Enflasyon manzarası gelişmekte olan ülkelerde yıl boyunca daha da kötüye gitti. Lâtin Amerika'da üç ülke enflasyonda dünya rekoruna yaklaştı. En son, kesin bilginin alınabildiği 1974 yılında, Şili'nin enflasyon oranı %376'yı bulurken Arjantin ve Uruguay'da ise bu oran %100'ü geçti. Güney Kore ve bazı Afrika ülkelerinde de yüksek enflasyon hızları vukubuldu. Fakat bunlar Lâtin Amerikan ülkelerinininkine kadar değildir. 1975'te Lâtin Amerika'nın tamamı için enflasyon muhtemelen %30'u geçecektir. Maalesef, bu yüksek enflasyon hızını meydana getiren yapısal güçlükleri halletmede pek az ilerleme kaydedilmektedir. Dünya'nın diğer kısımlarında da etkileyici ilerlemeler kaydedilmesine rağmen, görünürde de herhangi bir çare yoktur.

TEŞHİS : Bu girişten sonra yapılacak teşhis, Dünya çapında bir canlanma olduğudur. Birleşik Amerika halihazırda önderliği almış ve bu yolda 1976 boyunca ve 1977'ye doğru yukarı doğru hareket halindedir. Bu canlanmanın kendine mahsus bazı güçlükleri olabilir ve muhtemelen şimdiki hızlı gidiş yavaşlayabilir. Fakat bu hız herhalde bir gerçektir.

Amerikan Ekonomisinin yeniden canlanmasının hassaslığında yatan gerçek, tüketici harcamalarının gelişmesi, ihracat ve envanterdeki dönüşümde yani stok eritmeden, stoklamaya geçiştir. Geçmişte konjonktürün yukarı çıkışında güçlü olanlar, genellikle kapital harcamaları ve konut inşaatı sahalarında olurdu. Bu alanlar muhtemelen önümüzdeki aylarda gelişecektir. Ancak, bu gelişme sadece tedricen olabilir. Eğer, New York şehrinin finansal sorunları sermaye piyasalarını tedirgin ederse bu ilerleme geriye de dönebilir.

OECD ülkelerinin çoğu, Birleşik Amerika'dan düzelme için bir işaret beklemekteydiler. Bu işareti ise şimdi almış bulunuyorlar. Buna benzer bir haberi Batı Almanya ve Japonya'dan da beklemektedirler. Konjonktürde yukarı dönüş için Japonya'ya ait ilk işaretler istatistikî konjonktür grafiklerinden çıkarılabilir. Aynı şekilde Batı Almanya'nın önemli grafikleride küçük bir yukarı çıkış göstermektedir. Fakat, bu göstergeler koşullarda önemli bir gelişmeyi göstermek için yeterli değildir.

Bazı yerlerde, Batı'nın genel olarak canlanması için Birleşik Amerika'nın biraz daha fazla itmesi gerektiği tartışılmaktadır. Ama esas büyük kazanç, Birleşik Amerika'nın 1975'deki reel Gayri Safi Yurt İçi Hasılasındaki %3 düşüşten, 1976'daki beklenen %6'lık artışa kaymadan ileri gelmektedir. İlâve bir yüzde artış veya daha fazlası bütün olarak Dünya Ekonomisine büyük bir şey sağlayamayacaktır. Sürekli bir canlanma için gerçek ihtiyaç Japonya, Kanada, Batı Almanya ve Batı Avrupa'nın diğer ülkelerinin başı çektiği endüstriyel ülkelerden gelecektir.

1975'de Birleşik Amerika'daki canlanma önemli ölçüde Ford yönetiminin vergi indirimleri ve vergi iadeleri şeklindeki büyük malî teşvikleri ile desteklenmiştir. Aynı zamanda Birleşik Amerika'da para politikası düşük faiz oranları ve daha büyük rezervler sayesinde gevşetildi. Bu esnada diğer endüstriyel ülkelerde, genişletici politikada daha da ileri gittiler. Almanya, Japonya, Fransa ve diğer belli başlı ülkeler, hem talebi hem de ekonomik faaliyetleri canlandırmak için Amerika'nın başvurduğu çeşitten teşvik edici politika uyguladılar. Kanada ücret ve fiyat kontrollerine gitmekte ve İngiltere'de ücret artışlarına tavan koymuş bulunmaktadır. Eğer bu anti enflasyonist tedbirler çalışırsa genel canlanma bu yüzden daha da güçlü olacaktır. Bu tutum endüstriyel ülkelerde talebi ve atıl kapasiteyi azaltarak, 1975'de daha düşük enflasyon oranının gerçekleşmesine katkıda bulundu.

Bu tahmiller bizim global göstergelerimize nasıl uyuyor? Dünya ticareti 1975'de muhtemelen % 6'dan fazla gerilemiş bulunuyor. Bu olağan dışıdır. Fakat ticaret 1976'da % 5'den ve 1977'de de hemen hemen % 10'dan fazla artabilir. Gayri Safi Yurt içi Hasılanın büyümesi ile ölçülen Dünya üretimi 1975'de % 2 ile 3 düşmüş bulunuyor. Bu ise, büyük ölçüde bellibaşlı endüstriyel ekonomilerdeki düşmeler sonucudur. Fakat 1976'da Dünya üretimi % 4'lük büyüme çizgisinde veya daha iyi de olabilir. Bu büyüme hızı 1977'de % 6'ya çıkmalıdır. Aynı zamanda 1977'de enflasyon sadece % 6'lık veya daha az bir orana da düşebilir.

Bu teşhislerin, Dünya koşullarının normal olarak devam edeceği göz önünde tutularak yapıldığına işaret etmekte fayda vardır. Rambouillet'deki ekonomik zirve konferansı endüstriyel dünyada ekonomik canlanma eğilimini teyid ve takviye etmekle beraber, 1973-75'in çalkantılı olayları, doğal afetlerin, savaşların ve siyasi çatışmaların Dünyanın ekonomik iklimini kısa bir sürede kökten değiştirebileceğini hepimize keskin bir şekilde hatırlatmaktadır.

«Normal» Dünya koşulları ile halâ bütün ekonomik işaretler 1976 için «ilerle» demektedir. Bu ise, epey zamandır herhangi birinin bu duruma dik-kati çekmesinden önce vukubulmaktaydı.

EKONOMİK SÖZLÜK (Metinde geçen bazı ekonomik kavramların açıklanması)

Gayri Sami Milli Hasıla (GSMH), Ülke ekonomisinde üretilen toplam mal ve hizmetlerin piyasa değeri

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), GSMH eksi yurt dışına ödenen ücretler, faizler, kârlar ve diğer gelir kalemleri. Yabancıların büyük yatırımlara sahip olduğu veya vatandaşlarının dışarda geniş varlıklarının bulunduğu ülkeler, genellikle, GSYH kavramını iktisadi faaliyetin GSMH'dan daha iyi bir ölçüğü olarak kabul ederler.

Gayri Safi Milli Harcama, GSYH'a özdeştir.

Reel Gayri Safi Milli Hasıla, Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Cari enflasyona göre düzeltilmiş GSMH veya GSYH rakamlarıdır.

Ticaret Dengesi, Bir ülke tarafından ihraç edilen malların kıymeti ile ithal edilenler arasındaki farktır.

Cari İşlemler Dengesi, Bir ülkenin ihraç ettiği mal ve hizmetlerin net kıymeti, artı veya eksi dışarıya yapılan bütün tek taraflı parasal transferler (örneğin, para havaleleri, sosyal güvenlik ödemeleri, yardım şeklinde hibeler).

Ödemeler Dengesi, Cari işlemler dengesi artı, yabancı sermayenin net girişi (dolaysız yatırımlar, uluslararası menkul sermaye yatırımlar, uluslararası banka mevduatları ve altın ve döviz rezervleri).

1976 için Tahminler

BİRLEŞİK AMERİKA

Birleşik Amerika Ekonomisi köşeyi dönmüş bulunuyor. Gerçek büyümeni ncanlanması beklenenden daha canlı ve hızlı gidiyor.

Geçtiğimiz aylarda ekonomi, ciddi bir krizden diğer birine sürükleniyor gibi görünüyordu.

— Sovyetlerin tahıl talebi yüzünden gıda fiyatlarının yukarı fırlaması, Kongre ile Başkan Ford arasındaki petrol fiyatları ile enerji politikası üzerindeki uyuşmazlık ve Merkez Bankasının daraltıcı para politikası ve son olarak da New York şehrinin tehdit edici iflâs - Ancak, toptan satış fiyatlarının ve işsizliğin Ekim'deki zayıf görünümüne rağmen, canlanma sağlam bir esasa oturmuş gözüküyor. Ekonomik durumdaki düzelmeye kanıtları her yönden beliriyor. Bu açıdan cesaret verici işaretler arasında şunlar sayılabilir:

- Sınai üretimde keskin artışlar;
- Envanter ayarlamasının sona erdiğine ve yeniden envanter yapımına dair göstergeler;
- Produktivitede fert başına reel gelirden ve kurumlar kârında gelişmeler;
- İstihdamda gelişmeler ve işsizlik oranında Ekim ayındaki gerileme dışında, ılımlı bir azalma;
- Önemli miktarda ticaret fazlasının devamlılığı ve Amerikan Dolarının kuvvetlenmesi.

Bütün bunlara rağmen, Amerikan Ekonomisinin konjonktürün derinliklerinden geri fırlaması şeklinde bir atılım yapması ve (çoğu kere canlandalarında karakteristik bir durum) bu yüzden canlanmanın halihazırdaki hızlı oranının devamı da beklenmiyor. Bunun yerine envanterin yeniden inşaatı sürecinden sonra, «yumuşak» canlanma korkusu vardır. Fakat Başkan Ford'un, yeni vergi indirimi teklirleri ve Merkez Bankasının daha düşük hedeflerine rağmen, para arzının en az yıllık % 8 oranında genişletilmesi politikası ılımlı ilerlemelerin devam etmesini destekleyebilir. Wharton tahminleri, Amerikan GSMH'sinin 1976 boyunca büyümesinin % 4'den daha iyi olacağını ve 1977 de % 4 civarında olacağını göstermektedir. Fakat, durgunluk o kadar uzun ve derin olmuştur ki, hasılanın tekrar 1973 seviyesine gelmesi 1976'nın sonlarına kadar beklenemez. 1977 için tasarlanan % 7'lik işsizlik oranı ise, «Tam istihdam» için kabul edilen her türlü tanımı en azından % 2,5 aşmaktadır.

Yeni, gıda maddeleri veya petrol kıtlığı gibi sorunlar olmadığı takdirde yıllık enflasyon oranının 1976 sonunda % 6 civarına düşmesi beklenebilir. Doların değerinde de gelişme beklenmektedir. Fakat, canlanma ilerledikçe ve ithalât için talep arttıkça Birleşik Amerika'nın halen 10 milyar dolar fazla gösteren ticaret dengesindeki iyileşmeyi giderek korumak zorlaşacaktır.

KANADA

1976 için Kanada Ekonomisi için yapılan tahmin, işsizlik artışının 1976 başlarında % 8'e çıkabileceğini; tüketimde, kamu harcamalarında ve konut inşasında yavaş büyüme ve reel özel yatırımda ise düşme gösteriyor. (Bu sonuncu olay, devam eden kapasite fazlasının ve yüksek faiz oranının ortak etkilerine bağlanabilir.) Bununla beraber 1976'nın sonucu kısmında, tüketici harcaması, ihraçlar ve konut dışı inşaat oldukça güçlü iken daha hızlı ekonomik büyüme başlayabilir. Yıllık esasında reel kavramlarla Gayri Safi Milli Harcamalar için 1975'de - % 1; 1976'da % 4; 1977'de % 7 tahmin edilmektedir. 1974 ve 1975'de Kanada Ekonomisinde zafiyetin temel kaynaklarından biri de mal ve hizmetler ihracatında, ilkinde % 4, ikincisinde ise %12 düşme olması idi. Birleşik Amerika Ekonomisindeki canlanma neden ile 1976'da ihracatın parlak olacağı beklenmektedir. Buğday satışı, madenler, kâğıt hamuru ve demir dışı madenler satışı ile ihracatta % 7 artış ümit edilmektedir. Birleşik Amerika'daki büyümenin devam etmesi ve Avrupa ve Japonya'da büyümenin yeniden başlaması ile otomobil ve baskı makineleri gibi başı çeken endüstriyel mamullerle 1977'de daha güçlü ihracat beklenmektedir.

İki haneli enflasyon, bu yılın Mayıs ayında Kanada'ya yine döndü. Ekim'de federal hükümet, eyalet hükümetleri ile birlikte karşı tedbir olarak ekonomik hayatın çoğuna uygulanan ücret-fiyat kılavuzları getirdi. Amaç ücret artışlarını, geçim standartlarındaki ve prodüktivitedeki artışla ve fiyat artışlarını da maliyet artışlarıyla (yani birim kâr marjlarını sabit tutmak için) sınırlamak idi. Şimdilik görünen, enflasyon hızında biraz azalma olduğudur. Bu kontroller bunun gerçekleşmesini sağlayabilir.

Bununla beraber yeni programın olumsuz bir yanı da vardır: Kısa dönemde ücret-fiyat kılavuzlarının uygulanması, reel işçi gelirini daha önceki kayıplarla birlikte yakalamayı yavaşlatacağı için daha yavaş büyümeyi teşvik edecektir. Üstelik, federal hükümet kılavuz göstergelerle ve diğer kemerleri daraltıcı tedbirlerle; geçen yıl, bu yıl için öngörülen şöyle böyle bir performansı bile belirsiz hale soktu.

İNGİLTERE

İngiltere'deki ekonomik konjonktürün, Dünya'nın diğer kısımlarındaki konjonktürün gerisinde kaldığı gözükmektedir. Endüstriyel üretim, şimdi 1973 seviyesinin % 10 gerisindedir ve halâ düşüyor. -Her ne kadar düşüş oranı son aylarda oldukça yavaşlamış ise de- Bu yılın ilk altı ayı; envanterde önemli ölçüde tasfiyenin, tüketici harcamalarında keskin bir düşüşün

ve geçen yılın dayanıklı tüketim malları harcaması ve konut yatırımlarındaki çöküşün etkisini arttıran, sabit yatırımlarda bir düşüşün başlamasını gördü. İşsizlik, Nisan'da süratle arttı ve halen % 4.5 civarında bulunmaktadır.

Bununla beraber son zamanlarda ümit verici bazı işaretler bulunmaktadır. Şu sırada Wilson Hükümetinin, haftalık ücret artışlarını, Eylül 1'de başlayan yıl için, fert başına 12 dolarla sınırlayan «gönüllü» gelir politikası başarılı gözüküyor. Tüketici fiyatlarındaki artış, -975'in dördüncü çeyreğinde bütün yıl için % 21 ortalaması ile zirveye erişebilir. 1976'da ortalama artışın % 15'de tutulacağı beklenebilir. Bu üstelik, bir bakıma reel düşüşün gücünü gizlemektedir. 1976'nın dördüncü çeyreği, 1975'in dördüncü çeyreğindeki seviyeden, belki de sadece % 10 yüksek olabilir.

Buna ilâveten, 1975'in ilk yarısında İngiltere'nin ödemeler dengesi açığı hızla düşerek, cari işlemler açığı 1974'dekinin yarısı kadar oldu. Geniş ölçüde stokların erimesindeki yavaşlama ve Kuzey Denizi'nin sermaye teçhizatı ithalâtındaki artış yüzünden son zamanlarda ödemeler dengesindeki açık tekrar kötüleşmeye başladı. 1974'ün 8.4 milyar dolarlık açığı ile mukayese edildiğinde, 1975'in yıllık açığı muhtemelen 4 milyar civarındadır.

Aynı zamanda özel konut inşaatında tabana ulaşıldığı belirmektedir. Fakat, diğer özel yatırımlarda oldukça ağır kesilmektedir. İmalâta düşüşün, 1977'ye kadar tabana erişmeyeceği beklenmektedir. Bu yıl için, reel gelirdeki azalmaya rağmen, tüketici harcamalarında hafif bir artış (yüzde 0.5) bekleniyor. Fakat, 1976'da tüketiciler üzerindeki baskının büyük oranlara ulaşması muhtemeldir. Bu yüzden harcamalarda % 1.5'lük bir düşme tahmin ediliyor.

Vergilemede, ithalât kontrolünde ve kamu harcamalarında, esaslı herhangi bir değişme olmazsa, bu yılın ikinci yarısında üretimdeki düşüşün sona ereceği tahmin edilebilir. Ancak, işsizlik gelecek yılın sonunda 1.3 milyonluk zirveye erişerek yükselmeye devam edebilir. Ayrıca, reel gelirlerdeki daralma devam ettikçe canlanmanın yavaşlaması muhtemeldir. 1975'de GSYH'nın geçen yıldan % 1 az olması bekleniyor. Bununla beraber, 1976'da % 1.4'lük bir artış gösterebilir.

Bu arada, İngiliz Hükümetinin, Sendikaların ve işverenlerin geçenlerde, İngiltere'nin uzun dönem endüstriyel stratejisinin yaklaşımını saptamak çabasıyla toplandıkları da belirtilmelidir. Hükümet, endüstriyel yapıyı düzenlemeyi ve iyileştirmeyi ileri sürüyor. Hükümet, endüstriye kalkınmanın, tüketim ve hatta sosyal hedeflere göre öncelik taşımak demek olacağı hususunda uyardı.

FRANSA

1975 yılının son rakamları hesaplandığında Fransa için iki önemli olayın ilerde çözümleneceği anlaşılmaktadır. İkinci Dünya Savaşından bu yana ilk kez ülkenin gerçek GSMH'sında yüzde 2.4'lük bir düşme beklenmektedir. Ve, bu ay yaklaşık olarak -son savaş döneminden bu yana ilk kez- yüzde 5 işsizlik oranı ile işsizlerin sayısı bir milyonu aşmaktadır.

Fransız Hükümeti enflasyona karşı girişimde bulunmada 1974 baharına kadar gecikmiştir. (Amerika Birleşik Devletleri ile Batı Almanya'dan bir yıl sonra) Girişimde bulununca enflasyon yavaşlatılabilmiş, fakat gecikme yalnız fiyatların kısa istikrarı sonucunu yaratabilmiştir. Bu arada, dayanıklı tüketici malları ve konut işlemleri daralırken, ihracat azalmış ve yatırımlar, özellikle stoklar, büyük ölçüde azalmıştır. Bunun sonucu, sanayi üretiminde ciddi bir düşme (yüzde 9) ve işsizliğin iki kat artmış olmasıdır.

İstikrar politikasının etkisi görüldükten sonra, Cumhurbaşkanı Valéry Giscard d'Estaing başkanlığındaki hükümet hareketliliği ve istihdam desteklemeye çalıştı. Fakat yine, alınan önlemler geç ve yeterince etkili değildi. Şubatta, kredi genişlemesi vardı, fakat sanayi daha önceden stok azaltması yolunu seçmişti. Nisana kadar üretim ve kârlar o kadar çok düşmüştü ki özel ve kamu yatırımlarının her ikisinde sırasıyla \$ 2.3 milyar ve \$ 1.4 milyara kadar inmişti.

Eylülde devlet, istemi \$ 4.9 milyar -bu GSMH'nın yüzde 1.5 idir- artırmaya ve özel şirketlerin \$ 2.1 milyar vergi ödemelerini Nisan 1976 tarihine kadar erteleyerek onların mali durumlarını canlandırmaya karar verdi. Bir kaç ay içersinde bu önlemlerin etkisi, önceden kendiliğinden başlayan canlanma için ek desteği temin edecektir.

1975 yılının üçüncü dört ayında göstergeler stok azaltılmasının sona erdiğini ve üretimin hafifçe yükseldiğini belirgin olarak göstermektedir. Büyük bir olasılıkla üretimde de başlayan canlanma 1976 yılının ilk yarısında da sürecektir. Ancak, 1976 yılının üçüncü dört ayındaki GSMH'nın, 1975 yılının üçüncü dört ayındaki GSMH'dan sadece yüzde 1.8 fazla olması beklenmektedir. Ve, beklenen bu artış emek gücünde öngörülen artışı emmeğe yeterli olamayacaktır. Sonuç olarak, 1976 yılının sonunda Fransa'nın işsizlik oranı büyük bir olasılıkla yüzde 5.7 ye akdar artacaktır.

BATI ALMANYA

1975 yılında GSYH'da yüzde 4 azalma ve sanayi kapasitesinin sadece yüzde 78'inin kullanımı ile Batı Alman ekonomisi mevcut durgunluğun etki-

sini görmüştür. Ani durgunluk nedeniyle, Federal cari yıl bütçe açığı 1950 ve 1970 yılları arası tüm bütçe açıklarının toplamından daha büyüktür.

İhracat piyasalarındaki büyük kayıplar, sabit ve stok yatırımlarının her ikisindeki ileri derecede azalmalar ve Batı Almanya'nın sürekli yüksek işsizlik oranının (yüzde 6) bir nedeni olan olağanüstü yüksek tasarruflar ekonomik büyümedeki ani düşüşün nedenleridir.

Batı Alman ekonomisindeki durgunluğun, sonunda en düşük düzeye ulaştığını gösteren bazı göstergeler vardır. Batı Alman iş yaşantısında önemli bir rolü olan dış istem Nisandan bu yana alçak bir düzeyde, sabit olarak kalmıştır. Aynı şeyler tüm sanayi üretimi içinde geçerlidir. Örneğin; çelik sanayisindeki durgunluğu karşılamak amacı ile otomobil üretimi artırılmaktadır. Girişimcilerin ve tüketicilerin her ikisinin de bekleyişlerinde bir iyimserlik göze çarpmaktadır.

Belirli bazı ölçülere göre -stokların çoğaltılması, tüketici harcamalarının artması, ihracattaki mütevazı bir yükselme ve ABD dolarının güçlenmesi- 1976 yılında ekonomide bir canlanma beklenmektedir. Özellikle GSYH yüzde 3 oranında artarken, karşılığında enflasyon yüzde 6 gibi az bir oranla sürecektir.

Bununla beraber, Batı Alman ekonomisinin geleceği üç önemli ve birbirleri ile ilişkili problemler nedeni ile karanlık görünmektedir. 1975 yılı nominal GSYH'sinin yüzde 7'sine varan kamu sektöründeki aşırı açık gelecek yılda kamu harcamalarının büyük ölçüde azaltılması sonucunu doğuracaktır. Doğaldır ki, bunun da istihdam oranı üzerinde doğrudan doğruya etkisi olacaktır. Özellikle, işsizlik dikkate alındığında onun yapısal görünümü, artarak belirgin hale gelmektedir. Bir genişleme bekense dahi, bunun sonucunda işsizlik oranında bir canlanma olmayacaktır. Ek olarak, yatırım yapma isteklerinin az oluşu, bu şimdiden bir kaç yıl için belirlenmiştir, Batı Alman ekonomisinin uzun dönemde büyüme potansiyelini düşürmektedir.

İSKANDİNAV ÜLKELERİ

Uluslararası durgunluk 1975 yılında İsveç'i de etkisi altına almıştır. Çünkü, başlangıçta yüzde 2.5 büyüme oranı öngörülmüşken, bu daha sonra sıfır dolaylarına indirgenmiştir. Ayrıca, 1975 yılında, toplam çıktılarda herhangi bir artışın olmayışı, işsizliğin sadece yüzde 1.7 oranında olması önemsenmemiştir. Rakamların bu denli küçük olması işverenlerin işçileri işten çıkarma özgürlüklerini kısıtlayacak yeni yasaların çıkarılmasını önleyebilir. Fakat, erken başlayan uluslararası genişleme ve 1973 ve 1974 yıllarında rekor

düzeve ulaşan kârların İsveç'te bırakılması İsveç işverenlerini daha çok güvenceye kavuşturmaktadır.

Ancak, Batı Avrupa ekonomilerinin canlanmasının gecikmesi görünümü ile birlikte, 1976 da dahil birbirini izleyen iki yılda, çok yüksek stok birikim oranı ve hızlı kâr erimesi görülmektedir. Sonuç olarak, İsveç'in gelecek altı ay boyunca istihdam durumu, eğer hükümet ciddi ve ivedi önlemler almadığı takdirde, kötüleşecektir. Şimdi, yetkilliler değişmeyen ekonomik politika varsayımı altında 1976 yılında GSMH'nin yüzde 1.5 olacağını kabul etmektedirler. Fakat 1976 güzünde yapılacak seçimler nedeni ile Başbakan Olof Palmo hükümeti, genişletici önlemler alma yoluna gidecektir. Eğer bu gerçekleşirse, büyüme hızı beklenenden daha fazla olacaktır. Böyle bir işlev, doğaldır ki, 1976 yılında yüzde 8.5 oranında artması beklenen tüketici fiyatlarını etkileyebilecektir.

Danimarka'da, 1974 yılında dünyadaki durgunluk ve hükümetçe alınan kısıtlayıcı önlemler 1975 yılında GSMH'nin yüzde 2 oranında düşmesine neden olmuştur. Sonuç olarak işsizlik oranı yüzde 10 olarak kalmıştır. Eylülde, durgunluk ile mücadelede uygulanacak önlemler açıklanmıştır. 1976 yılında GSMH büyümesinin yüzde 4'e ulaşması beklenmektedir ve tüketici fiyat endeksleri 1975 yılı düzeyinin üzerinde yüzde 8 oranında artış gösterecektir. Ana problem, halâ cari hesaplar dengesidir. 1975 yılı için açık tahmini \$ 350 milyondur; 1976 yılında bu tutar \$ 700 milyonu pekalâ aşabilecektir.

Enflasyona bakış açısı ve ödemeler dengesinin daha bozuk olması dışında Finlandiya'nın durumu İsveç'in durumuna benzemektedir. 1975 yılı için gerçek bir büyüme beklenmektedir ve 1976 yılı için büyüme oranı Finlandiya'nın ivedikle uluslararası genişlemeye uymasına bağlıdır. Gelecek yıl için gerçek büyüme oranı sıfır ile yüzde bir arasında ümit edilmektedir, fakat bu aynı zamanda yurtiçi kalkınma politikasına bağlıdır. 1975 yılının ilk üç aylık döneminde enflasyon oranı yıllık olarak yüzde 22 ye fırlamıştır. Yıllık ortalama da yüzde 15'in üzerinde olacaktır. 1976 yılında fiyat artışlarının yüzde 10'dan fazla olacağı görülmektedir. İşsizlik oranı yüzde 2 dolaylarındadır, fakat dış istemdeki artış geciktiği takdirde bu oran yüzde 3'ün üzerinde olabilecektir. Cari hesap dengesi 1975 yılında \$ 2.8 milyar dolaylarında açık verecek, fakat yeni bütçe Parlamentodan geçerse, 1976 yılı için tahmin edilen açık \$ 850 milyona düşecektir.

Norveç'te, görünüm iyimser ve dinamiktir. 1975 yılında gerçek büyüme oranı yüzde 5 dolaylarında olacak ve ihracattaki artış ve dolaysız vergilerin

azalması sonucu 1976 yılı rakamı yüzde 7'ye kadar çıkabilecektir. 1975 yılında enflasyon oranı yüzde 10'u aşacaktır. Ancak bu oranın 1976 yılında yüzde 8'e düşmesi beklenmektedir. İşsizlik oranı yüzde 1.5'e yükselmiştir. Bu oranda gelecek yılın ilk aylarında mütevazı bir artış beklenmektedir. Bu yıl cari hesaplarda \$ 2.6 milyarın üzerinde bir açık görünmektedir, fakat petrol ihracatı arttıkça gelecek yıllarda bu açık yavaş yavaş azalacaktır. Bu arada açık olarak belirlenen 1976 yılının, Norveç için petrolden elde ettiği gelirin, ithal ettiği petrol teçhizatı ve ilgili hizmetlerin maliyetini aştığı ilk yıl olacaktır.

İTALYA

İtalyan ekonomisi kuvvetli bir depresyon içindedir ve belki de Avrupa'da şiddetli ve hızlı bir kalkınmada en kötü ülke durumundadır. Son bir kaç ay içinde sınai üretimi önceki yılın üretimi düzeyinin yüzde 10 altına düşmüştür. 1975 yılının ilk yarısında GSMH önceki yıldan yüzde 5 daha düşük ve 1974 yılının ikinci yarısının düzeyinden yüzde 2 daha aşağıda oluşmuştur. Gerçek ve potansiyel çıktılar arasındaki fark ise yüzde 10'a ulaşmıştır.

Depresyonun bir nedeni, İtalya'nın dış ticaret açığını kapatabilmek için 1974 yılında alınan türlü parasal kısıtlamalardan doğan yurtiçi istemin azalmasıdır. Tüm 1975 yılı için bu azalma yüzde 7 dolaylarında olacaktır. Fakat bu durum, düşen yurtiçi işlemlerle birlikte, 1975 yılının ilk yarısında biraz fazlalık gösteren ödemeler dengesi üzerinde görünüşte bir ilerleme olacaktır. (İtalya'dan Batı Almanya'ya yapılan ihracatın artması, örneğin, 1975 yılının ilk yarısında yarı yarıya bozulan Bonn'un ticaret dengesinden daha fazla hesaplanmıştır.) Tüm 1975 yılı için, biz yalnız ticaret dengesinde \$ 1.1 milyar açık tahmin ediyoruz.

Bu arada, enflasyon oranı azalmaya devam etmektedir. Son bir kaç ay içerisinde, yıllık oran yıl başındaki durum olan yüzde 16'nın altına düşmüştür.

Tüm bu gelişmeler -içişlemin daralması, fiyat hareketlerinin düzelmesi ve daha iyi bir ödemeler dengesi- şimdi İtalyan para otoritelerinin kısıtlayıcı tutumlarını yumuşatmaya neden olmuştur. Aynı zamanda, devlet son zamanlarda kuvvetli bir daraltıcı bütçe politikası saptamıştır.

Bu dürtüler ile 1976 yılında ekonomi yavaş olarak gelişecektir. Tahminler, dünya ticaret büyüme oranının yüzde 4 olduğu varsayımına ve daha canlı bir stok birikimiyle GSMH'da yüzde 3-4 oranında bir büyümenin sağlanabilmesine dayanmaktadır. Böyle olmasına rağmen, halâ makina ve teç-

hizat yatırımlarında yüzde 10'dan fazla bir düşüş tahmin edilmekte ve dış cari hesaplarda belirgin bir bozulma öngörmemekteyiz. (Bu tahminlerin İtalya Bütçe Bakanlığının tahminlerinden daha iyimser olduğunu da belirtmek isteriz.)

Bugünkü ekonomik durumun en büyük riski, gelecekte İtalya'nın sanayi istihdamının yüzde 60'ını ve hizmet sektöründeki istihdamın yüzde 30'undan fazlasını kapsayan toplu iş sözleşme görüşmelerinde yatmaktadır. Sendikalar genel olarak saat başına \$ 1.30 artış istemektedirler. İtalya'da yüksek olan sosyal güvenlik ödemelerininde göz önünde bulundurduğumuz zaman bir çok sektörlerdeki durumun ABD düzeyine yaklaştığı görülür.

Devlet ücret görüşmelerine doğrudan doğruya müdahale etmiş ve ücret maliyetleri artışında yüzde 10 bir tavan oluşturmaya çalışacağını göstermiştir. Eğer, gerçek artışlar sendikaların istemlerine yaklaşırsa, fiyatlar üzerindeki baskı ve ödemeler dengesindeki bozulma parasal kısıtlamaları geri getirebilecektir. Bunun karşılığında da beklenen düzelmeye tıkanmalar olacaktır.

İSVİÇRE

İsviçre'deki durgunluğun dönüm noktasına geldiğini gösterir işaretler bulunmamaktadır. Geçen yılla karşılaştırıldığında yüzde 76 kapasite ile çalışan sanayide üretim yüzde 17 oranında azalmıştır. Özellikle bu durumdan etkilenen kâğıt sanayi (yüzde 32 düşüş) ve kâğıt hamuru, metal ve saat sanayileridir (tümünde yüzde 25 düşüş).

Özel tüketim azalmaktadır. Perakende satışlar geçen yılki düzeyinden yüzde 10 aşağıdadır ve stokların çok geniş olduğu düşünülmektedir. Sabit sermaye mallarına olan istemdeki azalış hızlanmış ve konut inşaat hacrii yüzde 50 kadar düşmüştür. İhracat ve ithalât hem hacim ve hem de değer olarak düşmeğe devam etmektedir.

Girişimciler, istem hacminin daralması ve ilerisi için karamsarlıkları nedeni ile istihdamı daraltmaktadırlar. İsviçre ekonomisi erken canlanma umutları ile sürmektedir. İstihdamda daha ileri daralmalar orta dönemde konut ve tüketim malları istemini azaltacaktır ki bu da durgunluğun önüne geçmeği iyice zorlaştıracaktır.

Sonuç olarak, İsviçre'nin 1975 yılındaki gerçek GSMH'sı yüzde 6 enflasyon oranı ile yüzde 5 dolaylarında azalacaktır; 1976 yılı için ise sıfır büyüme ve yüzde 5 enflasyondan başka birşey bekleyemeyiz.

JAPONYA

Miki Hükümeti «durgunluğa karşı dördüncü programını» (ilk üçü küçük ölçekte idi) açıklamasına karşılık, büyük bir bunalım içinde olan Japon ekonomisinin hemen kuvvetli bir canlanmaya geçmesi beklenemez.

İvedi canlamaya karşı olan etkenler sayısızdır. Denizaşırı kaynakları aşırı bağılılığa karşı olan görüşlerle, «yavaş fakat sürekli» büyümeye dönüş, Japonların hızlı gelişmeye yönelik isteklerini azaltmıştır. Tüketim harcamalarındaki artış yavaş olmaktadır ve tasarruf oranı her zamanki yüksekliğinde kalma eğilimindedir. İş yaşantısındaki sabit yatırımlar halâ azalmakta ve ana sanayi kollarında büyük bir kullanılmayan kapasite (hemen hemen yüzde 20) bulunmaktadır. Hem değer hem de tutar olarak azalmakta olan Japon ihracatı sonunda ABD ve Avrupa'daki canlanmayı beklemek zorundadır. (Petrol fiyatlarının artışı sonucunda Üçüncü Dünya Ülkelerinin içine düştüğü ekonomik bunalımdan dolayı, kısa geçmişte olduğu gibi gelecekte, Japonya ihracatını sanayileşmiş ülkelere yoğun bir biçimde yöneltecektir.)

Hükümetin, tam genişleme önlemlerini yürürlüğe koyamamasının bir çok nedenleri vardır. Öncelikle, hükümet çift haneli enflasyona dönüşü istememektedir. Bunun için de, doğrudan doğruya müdahale yanında sıkı istem kontrol politikası ile ana sanayi üretim fiyatlarını düşük düzeyde tutmuştur. (Diğer sanayi ülkeleri içinde Japonya en ciddi fiyat kontrolüne sahip bir ülkedir.) Aynı zamanda, mali açıktaki ani artış nedeni ile kamu harcamalarının artırılması beklenemez. Gerçekte, 1976 Martında sona erecek olan mali yıl için hazırlanan ulusal bütçe gözden geçirilerek indirimler yapılmıştır. Yöresel hükümetlerde harcamalarını azaltmışlardır.

Ekonominin canlanmasına öncülük edecek olan etkenlerden konut yatırımları en güvenilir olanıdır. 1976 yılı ilk dört ayında kişisel tüketim ve ihracat güçlü olmalıdır. Fakat, sanayi yatırımları 1976 yılının ikinci dört ayına kadar artış göstermeyecektir.

Toptan eşya fiyat endeksleri 1976 yılı başlarında yıllık yüzde 6-7 oranında artacak ve tüketici fiyat oranı belirli bir zaman için iki haneli artış gösterebilecektir. Bu yenilenen bir enflasyon işareti değildir. Ancak, cari fiyatlar, dört katına çıkan petrol maliyetleri ile karşılaştırıldığında çok düşük bir düzeyde tutulduğundan, gelecek yıl fiyatlarındaki herhangi bir dalgalanma, yeni petrol fiyatlarını göz önünde bulundurularak yapılacak ikinci bir düzenleme olacaktır.

AVUSTURALYA VE YENİ ZELANDA

Avusturalya ekonomisi canlanma devresinde nazik bir aşamada dengeye gelmiştir. Geçici olarak azaltılan satış vergileri nedeni ile yılın ilk yarılarında kısmen tüketicilerin güvenlerinin artışı gösteren göstergelere rastlanmaktadır. Fakat şimdi Avusturalya'daki perakende satışlar canlılığını yitirmiş ve politik belirsizlik, artan işsizlik ve süren yüksek enflasyonun etkisiyle tüketicilerin duygusallığı azalmıştır. 1974 yılında Avusturalya'nın azalan Gayri Safi Yurtiçi Hasılası 1975 yılının ikinci dört ayında yıllık \$ 43 milyarlık bir tepe noktaya ulaşarak canlanmıştır. Ancak, bu halâ yükselmesini sürdüren işsizlik oranını etkilememiştir. Sanayi üretimi de Temmuz veya Ağustos aylarına kadar düşmesini sürdürmüştür.

Enflasyonu kapsayan girişimlerde Federal Hükümet, gerçek büyüme yüzde 3 olabilecek biçimde 1975-1976 mali yılı kamu harcamalarını kısıtlamıştır. Ve, bir talihsizlik olarak, kamu sektörünce yaratılan açığın özel yatırımlarca kapatılacağına ilişkin herhangi bir gösterge de yoktur. 1976 yılında yapılacak gerçek özel yatırımlar 1975 yılındakinden hemen hemen yüzde 10 az olacaktır. 1976 yılında çıktı tutarındaki canlılık tamamen tüketici harcamalarının daha ileri bir düzeye yükselmesine bağlı olacaktır.

Ocak 1976'da tesirini gösterecek olan kişisel vergi oranlarındaki azalma Avusturalya'lı tüketicilere harcamak üzere daha fazla para sağlayacaktır. Fakat, denklemin diğer bir yanı da vardır: Yılın son dört ayında tüketici fiyatları yıllık yüksek artış oranına dönebilecektir. Sonuç olarak, Avusturalya'lıların 1976 yılında görecekleri gelişmeler, şu anda artan enflasyonun ileride tek haneli rakama düşeceği.

1974 yılının ortalarından bu yana sürmekte olan olumsuz oranlardan sonra para hacmi yıllık yüzde 22 oranında artmış ve federal otoriteler bu oranı yüzde 20'nin altına düşürmek için çaba harcamışlardır. 1976 yılında yabancı cari hesaplarda daha fazla açık düşünceleri, Avusturalya'lı para otoritelerinin işlerini daha kolaylaştıracak fakat kur oranları konusunda problemler ortaya çıkaracaktır.

Yeni Zelanda mali yıl sonu olan Mart 1975'de cari hesaplarda GSMH'nin yüzde 15'ine eşit bir açık vermiştir. Bu mali yılda da bunun yarısı kadar bir açık öngörülmekte isede hükümet ihracat fiyatlarındaki gelişmenin aynı biçimde olmadığına karar vermiş ve Eylülde Yeni Zelanda dolarını yüzde 15 oranında devalüe etmiştir. Bu, bir geçici çözüm olmaktadır, çünkü Yeni Zelanda'da 1976 yılında, enflasyon oranı yüzde 15'in üzerinde dalgalanacağı benzenmektedir.